

**Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича**

**Економічний факультет**

**Кафедра філософії та культурології**

## **СИЛАБУС**

**навчальної дисципліни**

**«Філософія»**

**обов'язкова**

**Освітньо-професійна  
програма:**

**Фінанси, банківська справа та страхування**

**Спеціальність:**

**072 Фінанси, банківська справа та страхування**

**Галузь знань:**

**07 «Управління та адміністрування»**

**Рівень вищої освіти:**

**перший (бакалаврський)**

**Факультет:**

**економічний**

**Мова навчання:**

**українська**

**Розробник:**

**Григорків-Коротчук І.Р., асистент кафедри філософії  
та культурології, к.ф.н.**

**Профайл викладача:**

**[http://philology.chnu.edu.ua/?page\\_id=4169](http://philology.chnu.edu.ua/?page_id=4169)**

**Контактний тел.:**

**0952129160**

**E-mail:**

**[i.hrigorkiv-korotchuk@chnu.edu.ua](mailto:i.hrigorkiv-korotchuk@chnu.edu.ua)**

**Сторінка курсу в Moodle:**

**<https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=1828>**

**Консультації:**

**он-лайн консультації - згідно з графіком (четвер з  
15.00 до 16.00 год)  
очні консультації – за попередньою домовленістю**

**1. Анотація навчальної дисципліни.** Курс «Філософія» спрямований на вивчення сучасної світоглядно-методологічної парадигми. Запропонована програма створена на основі найновіших досягнень сучасної філософії. Вона враховує досягнення класичної та неklasичної науки. Навчальна дисципліна є обов'язковою у системі вищої освіти, враховуючи зростаючий попит на оволодіння навичками критичного мислення, уміння оцінювати ситуації і приймати виважені рішення.

Вивчення курсу «Філософія» здійснюється протягом одного семестру. Учбовий процес з включає до свого складу: лекційні заняття; самостійну роботу студентів; індивідуальні та групові консультації; певний вид контролю знань, умінь і навичок студентів; додаткові види роботи студентів: написання та захист реферату, здійснення науково-пошукової роботи, написання твору-роздуму на світоглядні теми, обов'язкове прочитання першоджерел та здійснення їх критичного аналізу, виконання додаткового практичного завдання; іспит.

**2. Мета викладання дисципліни:** розвиток у студентів інтересу до філософського осмислення дійсності, світового історико-культурного процесу, людського життя; формування філософської культури мислення, пізнання світу та самого себе, навичок застосування філософської методології; актуалізація національної свідомості майбутньої суспільної еліти.

**3. Пререквізити.** «Філософія», як навчальна дисципліна, в силу своєї специфіки перегукується з курсом «Актуальні питання історії та культури України», а також з психологією, логікою, основами наукових досліджень, етикою, культурологією. Крім того, для здобувачів освітньої програми «Фінанси, банківська справа та страхування» курс змістовно пов'язаний з рядом обов'язкових дисциплін, зокрема з «Фінансами».

**4. Результати навчання.** Відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування») вивчення дисципліни «Філософія» сприяє формуванню наступних компетентностей і програмних результатів навчання:

***Інтегральна компетентність:***

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в ході професійної діяльності в галузі фінансів, банківської справи та страхування або в процесі навчання, що передбачає застосування окремих методів і положень фінансової науки та характеризується невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності.

***Загальні та фахові компетентності:***

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК09. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК13. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

***Програмні результати навчання***

ПР14. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

ПР18. Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.

ПР19. Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань.

ПР23. Визначати досягнення та ідентифікувати цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

## 5. Опис навчальної дисципліни

### 5.1. Загальна інформація

| Форма навчання | Рік підготовки | Семестр | Кількість |       | Кількість годин |           |             |             |                   |                        | Вид підсумкового контролю |
|----------------|----------------|---------|-----------|-------|-----------------|-----------|-------------|-------------|-------------------|------------------------|---------------------------|
|                |                |         | кредитів  | годин | лекції          | практичні | семінарські | лабораторні | самостійна робота | індивідуальні завдання |                           |
| Денна          | I              | II      | 4         | 120   | 30              | -         | 30          | -           | 60                | -                      | екзамен                   |
| Заочна         | I              | II      | 4         | 120   | 6               | -         | 4           | -           | 110               | -                      | екзамен                   |

### 5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

| Назви змістових модулів і тем                                                                                                                                                                                                                                | Кількість годин                                                                                |              |   |     |      |   |              |              |   |     |      |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------|---|-----|------|---|--------------|--------------|---|-----|------|
|                                                                                                                                                                                                                                                              | денна форма                                                                                    |              |   |     |      |   | Заочна форма |              |   |     |      |
|                                                                                                                                                                                                                                                              | усього                                                                                         | у тому числі |   |     |      |   | усього       | у тому числі |   |     |      |
|                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                | л            | п | інд | с.р. |   |              | л            | п | інд | с.р. |
| 1                                                                                                                                                                                                                                                            | 2                                                                                              | 3            | 4 | 5   | 6    |   | 7            | 8            | 9 | 10  | 11   |
| <b>Теми лекційних занять</b>                                                                                                                                                                                                                                 | <b>Змістовий модуль 1:<br/>Свідомість, знання, інформація як предмет філософського аналізу</b> |              |   |     |      |   |              |              |   |     |      |
| <b>Тема 1. Предмет філософії</b><br><b>Мета:</b> засвоєння філософських, наукових понять і зв'язків; розвивати можливість отримувати міцні знання, вміння і навички шляхом самостійної роботи.                                                               | 10                                                                                             | 3            | 2 |     |      | 5 | 11           | 1            |   |     | 10   |
| <b>Тема 2. Знання як філософська проблема</b><br><b>Мета:</b> розвивати уміння узагальнювати і систематизувати знання; формування системи знань, умінь і навичок на основі між предметних зв'язків.                                                          | 10                                                                                             | 2            | 2 |     |      | 6 | 11           |              | 1 |     | 10   |
| <b>Тема 3. Філософія свідомості</b><br><b>Мета:</b> стимулювати активну свідому пізнавальну діяльність; розвиток абстрактного мислення та індивідуальних здібностей і забезпечення умов їх реалізації                                                        | 15                                                                                             | 5            | 4 |     |      | 6 | 11           | 1            |   |     | 10   |
| <b>Тема 4. Довіра до інформації із зовнішніх джерел</b><br><b>Мета:</b> розвивати вміння самостійно приймати рішення, аналізувати, критично осмислювати інформацію, вирішувати конфліктні ситуації; вчити постійному творчому пошуку нових методів пізнання. | 15                                                                                             | 5            | 4 |     |      | 6 | 16           | 1            |   |     | 15   |
| <b>Тема 5. Українська філософська думка</b><br><b>Мета:</b> формувати національну свідомість, любов до батьківщини, повагу до культури, історії й філософії рідного народу.                                                                                  | 10                                                                                             |              | 3 |     |      | 7 | 11           |              | 1 |     | 10   |

|                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                         |           |           |  |           |            |          |          |  |            |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------|-----------|-----------|--|-----------|------------|----------|----------|--|------------|
| <b>Разом за ЗМ1</b>                                                                                                                                                                                                                                               | <b>60</b>                                                                               | <b>15</b> | <b>15</b> |  | <b>30</b> | <b>60</b>  | <b>3</b> | <b>2</b> |  | <b>55</b>  |
| <b>Теми лекційних занять</b>                                                                                                                                                                                                                                      | <b>Змістовий модуль 2.<br/>Свобода волі, мораль, закон та їх філософське осмислення</b> |           |           |  |           |            |          |          |  |            |
| <b>Тема 6. Свобода і відповідальність</b><br><b>Мета:</b> виховання самостійності, чесності, відповідальності; формування необхідних методологічних принципів та навичок аналізу предметів і явищ реального світу, і насамперед, соціально-економічних.           | 15                                                                                      | 4         | 4         |  | 7         | 11         | 1        |          |  | 10         |
| <b>Тема 7. Мораль, моральність, нормативність</b><br><b>Мета:</b> формування норм і правил поведінки; розвиток креативних здібностей, високих моральних якостей характеру людини.                                                                                 | 15                                                                                      | 4         | 4         |  | 7         | 11         |          | 1        |  | 10         |
| <b>Тема 8. Законність і справедливість</b><br><b>Мета:</b> формування правових і політичних умінь та навиків; формування активної життєвої позиції, розвиток уміння висловлювати власну думку та відстояти її; усвідомлення цінностей демократичного суспільства. | 10                                                                                      | 2         | 2         |  | 6         | 11         | 1        |          |  | 10         |
| <b>Тема 9. Постмодернізм.</b><br><b>Мета:</b> розвиток духовної культури особистості; формування філософської культури мислення, пізнання світу та самих себе, навичок застосування філософської методології.                                                     | 10                                                                                      | 2         | 3         |  | 5         | 11         |          | 1        |  | 10         |
| <b>Тема 10. Глобалізація.</b><br><b>Мета:</b> розвивати професійне мислення; Розвивати необхідність постійного самовдосконалення і самоосвіти; актуалізація національної свідомості майбутньої суспільної еліти.                                                  | 10                                                                                      | 3         | 2         |  | 5         | 16         | 1        |          |  | 15         |
| <b>Разом за ЗМ 2</b>                                                                                                                                                                                                                                              | <b>60</b>                                                                               | <b>15</b> | <b>15</b> |  | <b>30</b> | <b>60</b>  | <b>3</b> | <b>2</b> |  | <b>55</b>  |
| <b>Усього годин</b>                                                                                                                                                                                                                                               | <b>120</b>                                                                              | <b>30</b> | <b>30</b> |  | <b>60</b> | <b>120</b> | <b>6</b> | <b>4</b> |  | <b>110</b> |

### 5.3. Самостійна робота здобувача

Мета самостійної роботи з курсу «Філософія» двоєдина: формування самостійності як риси особистості і засвоєння знань, умінь, навиків. Самостійна робота спрямована на узагальнення, засвоєння та закріплення знань по кожній темі.

Види самостійної роботи за цільовим призначенням:

- вивчення нового матеріалу (читання літератури і конспектування з різних джерел інформації, перегляд презентацій до теми, відеолекцій);
- поглиблене дослідження матеріалу (підготовка до семінарів, підсумкових тестів, іспиту);
- вивчення матеріалів з елементами творчості (розв'язування нестандартних ситуацій, участь у ділових іграх, підготовка презентацій, інформаційного грона).

Максимальна кількість балів за виконане завдання – п'ять балів. Кількість балів може бути зменшена за недоліки: недостатня аргументація, порушення логіки викладу матеріалу, неповна відповідь, недбале оформлення. Результати самостійної роботи здобувача оцінюються викладачем на семінарських заняттях.

| № з/п | Назва теми                                                                                                                                                                                                                                                          | Кількість годин |             |
|-------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|-------------|
|       |                                                                                                                                                                                                                                                                     | денна ф.н.      | заочна ф.н. |
| 1     | <b>Предмет філософії</b><br>1. Філософія та критичне мислення.<br>2. Критерії розсудку та розуму.<br>3. Етноментальна специфіка філософії.                                                                                                                          | 5               | 10          |
| 2     | <b>Знання як філософська проблема</b><br>1. Проблема істини й омани.<br>2. Емпіризм та раціоналізм філософського знання, їх методологічне обґрунтування.<br>3. Способи вирішення парадоксу знання.<br>4. Типи наукового знання                                      | 6               | 10          |
| 3     | <b>Філософія свідомості</b><br>1. Самосвідомість та підсвідомість в історії філософії.<br>2. Жорстка і м'яка проблеми свідомості.<br>3. Мисленнєві експерименти в аргументації різних напрямків філософії свідомості.<br>4. Штучний інтелект і когнітивні здібності | 6               | 10          |
| 4     | <b>Довіра до інформації із зовнішніх джерел</b><br>1. Постправа як феномен інформаційної доби.<br>2. Концепція інформаційного суспільства.<br>3. ЗМІ та формування свідомості<br>4. Люзія експертної оцінки                                                         | 6               | 15          |
| 5     | <b>Українська філософська думка</b><br>1. Історична пам'ять і національна ідентичність.<br>2. Війна ідентичностей і наративів.<br>3. Національна ідея сьогодні.<br>4. Основні чинники формування української філософії.                                             | 7               | 10          |
| 6     | <b>Свобода і відповідальність</b><br>1. Історія як поступ людства в усвідомленні та реалізації свободи.<br>2. Свобода як право і обов'язок.<br>3. Види і межі відповідальності.<br>4. Свобода слова в Україні.                                                      | 7               | 10          |
| 7     | <b>Мораль, моральність, нормативність</b><br>1. Засади обґрунтування моралі (релігія, традиції, раціональність).<br>2. Золоте правило моральності.<br>3. Моральна дилема та бізнес.<br>4. Система цінностей та компроміси.<br>5. Діалектика моралі і права.         | 7               | 10          |
| 8     | <b>Законність і справедливість</b><br>1. Вдячність і вигода.<br>2. Чесність і чесноти.<br>3. Політика пам'яті і роль держави у збереженні історії.<br>4. Реклама як проповідник гендерних ролей.                                                                    | 7               | 10          |
| 9     | <b>Постмодернізм.</b><br>1. Філософські концепції культури.<br>2. Постмодерністська філософія XXI століття, специфіка її гуманістичного потенціалу.<br>3. Типологічні ознаки постмодернізму<br>4. Філософія – культура розуму.                                      | 5               | 10          |
| 10    | <b>Глобалізація і футурологія.</b><br>1. Філософія економіки як галузь соціального знання.<br>2. Гроші як предмет філософського аналізу.<br>3. Духовно-моральні засади філософії майбутнього.<br>4. Цілі сталого розвитку та перспективи майбутнього людства        | 5               | 15          |

## 6. Методи навчання, форми та методи оцінювання

**Методи навчання:**

- вербальні методи (лекція, дискусія, бесіда, консультація тощо);
- наочні методи (презентації результатів виконаних завдань, ілюстрації, відеоматеріали тощо);
- робота з інформаційними ресурсами: з навчально-методичною, науковою, законодавчо-нормативною літературою та інтернет-ресурсами;
- інтерактивні методи (робота в малих групах, проблемно-пошуковий метод, ситуаційний аналіз, круглий стіл, моделювання життєвих ситуацій)
- комп'ютерні засоби навчання (онлайн курси – ресурси, web-конференції, вебінари тощо);
- самостійна робота над індивідуальним завданням або за програмою навчальної дисципліни;
- дистанційне навчання з використанням відповідних онлайн-платформ.

#### **Форми та методи оцінювання:**

- усне опитування;
- письмове опитування;
- тестування;
- глосарій;
- презентація і захист результатів виконаних завдань і досліджень;
- виступи на наукових заходах;
- підсумковий контроль – екзамен.

#### **Види та форми контролю**

- Формами поточного контролю є усна чи письмова (тестування, есе, реферат, презентація, творча робота) відповідь студента.
- Формою підсумкового контролю є іспит.

#### **Засоби оцінювання:**

- стандартизовані тести;
- проекти (наскрізні проекти; індивідуальні та командні проекти; дослідницько-творчі до 10 стор);
- аналітичні звіти (до 8 стор);
- реферати (до 10 стор);
- есе (до 3 стор);
- словник термінів та категорій;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень (до 15 слайдів);
- контрольні роботи (оцінюються такі компоненти: повнота розкриття питання, якість інформації, самостійність).

#### **Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни**

**Політика курсу.** При вивченні дисципліни необхідно спиратися на конспект лекцій, рекомендовану основну та допоміжну навчальну й наукову літературу. Обов'язковим є прочитання першоджерел та їх аналіз. Вітається використання інших джерел з альтернативними поглядами на ті чи інші питання задля формування продуктивної дискусії з проблем навчальної дисципліни.

**Політика щодо дедлайнів і перескладання:** Перескладання відбувається за наявності поважних причин. Якщо студент відсутній з поважної причини, то він\вона готує завдання самостійно і презентує його за домовленістю із викладачем. Усі завдання, що передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються меншою кількістю балів (75% від можливої максимальної кількості балів за певний вид діяльності).

#### **Високо оцінюється прагнення студентів:**

- ✓ регулярно відвідувати заняття;
- ✓ планомірно та систематично засвоювати навчальний матеріал;
- ✓ активно працювати на практичних заняттях: брати участь в обговоренні дискусійних питань і кейсів;
- ✓ презентації та виступи мають бути авторськими;
- ✓ повною мірою долучатися до активних форм навчання;

- ✓ виконувати завдання у встановлений термін;
- ✓ відпрацьовувати пропущені практичні заняття;
- ✓ дотримання навчальної етики;
- ✓ обов'язковою вимогою є дотримання норм академічної доброчесності.

**Критерії оцінювання:** Критеріями оцінювання знань за поточний контроль є успішність засвоєння знань і набутих навичок на лекціях і семінарських заняттях, що включає систематичність їх відвідування, здатність здобувача вищої освіти засвоювати категорійний апарат, навички узагальненого мислення, логічність і повноту викладання навчального матеріалу, навички творчо підходити до вирішення поставлених завдань, активність роботи на семінарських заняттях, рівень знань за результатами опитування на семінарських заняттях, самостійне опрацювання тем у цілому чи окремих питань.

**Схема нарахування балів за поточним контролем (засвоєння теми дисципліни):**

**3 бали** – вичерпна відповідь на питання семінарського заняття. Студент виявив всебічне, систематичне й глибоке знання матеріалу, глибоко засвоїв основну й додаткову літературу з теми, рекомендовану планом. Доповідає активно й упевнено, не прив'язаний до конспекту. Відповідь вирізняється багатством і точністю використаних термінів. Матеріал викладається послідовно й логічно. У розумінні та викладі навчального матеріалу студент виявляє науковий підхід і творчі здібності. Після завершення доповіді відповідає на більшість питань викладача та товаришів. (При цьому викладач має право поставити до трьох коротких питань за темою семінарського заняття загалом, а не лише з питання, яке висвітлював студент).

**2,5 бали** – студент виявляє досить повні знання матеріалу, не припускається у відповіді суттєвих неточностей, засвоїв основну літературу, рекомендовану планом. Дає відповіді на питання викладача та одногрупників. Доволі часто звертається до конспекту.

**2 бали** – студент виявляє знання матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і роботи за спеціальністю. Доповідач сильно прикутий до конспекту, припускається помилок. Матеріал не повно розкриває проблему. Відповідає на поставлені запитання з помилками, однак спроможний зі сторонньою допомогою виправити їх.

**1,5 бали** – студент відповідає, читаючи з ксерокопії, без допомоги якої у матеріалі орієнтується слабо, допускає принципові помилки. Відповідає на поставлені запитання тільки зі сторонньою допомогою. Матеріал не розкриває проблему;

**1 бал** – студент читає з ксероксу чи конспекту, матеріал розкриває проблему поверхово чи фрагментарно. На запитання викладача та студентів відповісти не може.

**0 балів** – відповіді немає або вона абсолютно не розкриває сутності питання.

*Крім усної відповіді передбачено загальні принципи розподілу балів за інші види роботи:*

**1-2 бали** – усна відповідь на конкретне запитання (не репродуктивного характеру) на лекційному чи семінарському занятті в ході дискусії;

**1-2 бали** – змістовне доповнення (мінімально – 2 хвилини);

**2-3 бали** – тест (10 питань – 2 бали, 15 питань – 3 бали);

**1-2 бали** – формулювання змістовних запитань до доповідача;

**1-3-5 бали** – творче завдання на картці не тестового характеру (залежно від рівня складності – максимально 3-5 балів (визначається за конкретне завдання));

**1-5 балів** – виготовлення наочності з глибоким смисловим навантаженням до теми лекційного чи семінарського заняття (за погодженням із викладачем);

**1-10 балів** – підготовка тез до наукової конференції (вимоги: повинні мати науковий характер, написаний на основі наукових статей, монографій, не тільки підручників; максимальна оцінка залежить від складності теми).

Перелічені види роботи можуть виконуватися не тільки на семінарському занятті. Максимальна кількість балів, яку необхідно отримати за одне семінарське заняття – 5. Вона може не обмежуватися у разі виконання творчих завдань. Наприклад, структура балів, зароблених студентом за одне семінарське заняття, може виглядати так:

Приклад:

відповідь – 3 б. + доповнення – 1 б. + постановка запитань – 1 б. = 5 балів.

### Шкала оцінювання: національна та ECTS

| Оцінка за національною шкалою | Оцінка за шкалою ECTS |                                                  |
|-------------------------------|-----------------------|--------------------------------------------------|
|                               | оцінка (бали)         | пояснення за розширеною шкалою                   |
| відмінно                      | A (90 – 100)          | відмінно                                         |
| добре                         | B (80-89)             | дуже добре                                       |
|                               | C (70-79)             | добре                                            |
| задовільно                    | D (60-69)             | задовільно                                       |
|                               | E (50-59)             | достатньо                                        |
| незадовільно                  | FX (35-49)            | незадовільно (з можливістю повторного складання) |
|                               | F (1-34)              | незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)   |

### Розподіл балів, які отримують здобувачі

| Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота) |    |    |    |    |                               |    |    |    |      | Кількість балів за (екзамен) | Сумарна кількість балів |
|-----------------------------------------------------|----|----|----|----|-------------------------------|----|----|----|------|------------------------------|-------------------------|
| Змістовий модуль 1 (35 балів)                       |    |    |    |    | Змістовий модуль 2 (35 балів) |    |    |    |      |                              |                         |
| T1                                                  | T2 | T3 | T4 | T5 | T6                            | T7 | T8 | T9 | T 10 | 40                           | 100                     |
| 4                                                   | 6  | 8  | 8  | 4  | 6                             | 8  | 6  | 4  | 6    |                              |                         |

T1, T2 ... T10 – теми змістових модулів.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни проводиться за екзаменаційними білетами. Кожен з білетів містить 40 тестових завдань. Максимальна кількість балів, яка може бути нарахована за тестові завдання, - 40 балів.

### 7. Рекомендована література - основна

1. Андрущенко В., Г.Волинка, Н. Мозгова та ін. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: навч. посіб. / В. Андрущенко та ін.; за ред. Г. Волинка. Київ : Каравела, 2016. 368 с.
2. Батлер-Боудон Т. 50 видатних творів. Філософія. / пер з англ. Київ : Вид.група КМ-БУКС, 2019. 456 с.
3. Губар О.М. Філософія: інтерактивний курс лекцій : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 416 с.
4. Кремень В.Г., Льїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції : підручник. Київ : Книга, 2005. 528 с.
5. Паттон М, Кеннон К. Філософія. Київ : РІДНА МОВА. 2017. 176 с.
6. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів освіти I-IV рівнів акредитації. Львів : “Новий світ-2000”, 2008.
7. Подольська Є.А. Філософія : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006.
8. Причепій Є., Черній А., Чекаль Л. Філософія : підручник. Київ : Академвидав, 2005; 2009. 592 с.
9. Філософія : підручник / В.С. Бліхар та ін. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.
10. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення) : навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. Київ : Знання, 2012. 621 с.
11. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с.

### 8. Інформаційні ресурси

1. <http://lib.onu.edu.ua/> Бібліотека ОНУ ім. І.І.Мечникова.
2. <http://www.ognb.odessa.ua/> Бібліотека ім. М.Горького.
3. <http://www.nbuv.gov.ua/> Бібліотека ім. В.Вернадського.
4. <http://lib-gw.univ.kiev.ua/> Бібліотека ім. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

5. <http://www.filosof.com.ua/> Інститут філософії НАН України імені Григорія Сковороди.
6. <http://www.philosof.onu.edu.ua/> Сайт Філософського факультету ОНУ ім. І.І.Мечникова.
7. <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dict.html> Найвидатніші філософи світу та України.
8. <http://library.chnu.edu.ua/index.php?page=ua> Наукова бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича -